

Asia: VN/4099/2024

Lausuntopyyntö: Työryhmämietintö hallituksen esitykseksi hankintalain, erityisalojen hankintalain sekä rikosrekisterilain 6 b §: n muuttamiseksi

Lausunnonantajan lausunto

Esityksen yleiset tavoitteet ja päämäärät

Mitä mieltä olette esityksen yleisistä tavoitteista ja päämääristä? Saavutetaanko esityksellä hallitusohjelman yleiset tavoitteet säästöistä ja kilpailun lisäämisestä?

Jätehuollon osalta esitetty muutos ei lisää tavoitteistaan huolimatta kilpailua tai tuo säästöjä. Sen sijaan muutos lisää toteutuessaan kuntien vastuulle säädetyn jätehuollon järjestämisen kustannuksia merkittävästi. Jätehuollon kustannukset tulee jätelaissa säädetyllä tavalla kattaa asukkailta ja kunnilta palvelusta perittävillä jätemaksuilla. Viime kädessä ehdotetun sidosyksiköiden vähimmäisomistusosuuden toimeenpanon aiheuttamat kasvavat jätehuollon kustannukset koituvatkin asukkaiden ja kuntien maksettaviksi.

Esitys jättää epäselväksi, miten ehdotettu muutos sidosyksiköiden vähimmäisomistusosuuden säättämisestä loisi säästöjä, lisäksi hankintojen tehokkuutta tai julkisten varojen käyttöä. Positiiviseksi arvioidut vaikutukset on esitetty varsin yleisellä tasolla ja niiden taustaoletuksena on se, että sääntelyn myötä aikaisemmat sidosyksikköhankinnat siirtyvät sellaisinaan markkinoilta hankittaviksi. Tämä edellyttäisi sitä, että markkinoita ylipäätään on ja että markkinoilla olisi myös riittävästi kilpailua. Taustaoletuksissa jää varsin vähäiselle huomiolle myös se, mitä kustannuksia lisääviä vaikutuksia esitetty muutos aiheuttaa. Ilmeisen puutteellinen vaikutusten arviointi osoittaa sen, ettei mietinnön tavoitteiden saavuttamisessa ole arvioitu sääntelyn tosiasiallista vaikuttavuutta julkisen sektorin tehokkuuteen tai kilpailun lisääntymiseen toimialakohtaiset erot ja substanssilainsäädännössä asetetun toiminnan reunaehdot huomioiden.

Kuntien vapaaehtoiseen yhteistyöhön perustuvassa jätehuollon kokonaisuudessa tulisi kilpailun lisääntymisen ja julkisen sektorin tehokkuuden tavoitteiden täyttymistä arvioitaessa huomioida lakisääteisen palvelun toteuttamiseksi investoidun paikkaan sidotun ja pääomia pitkäaikaisesti sitovan infran merkitys, jätehuollon toisistaan poikkeavat osamarkkinat sekä tehokkuuden maksimoivat hankintojen volyymihyödyt. Julkisen sektorin tehokkuuden arvioinnissa tulisi myös huomioida yhteishankintoihin verrattavissa olevalla periaatteella toimivan kuntien yhteisen yhtiön

toimintatapa: vähimmäisomistusosuuden vaatimuksen myötä yhteisen jäteyhtiön vankka toimialakohtainen kilpailuttamisosaaminen menetetään kuntien jäteyhtiön kautta toteutetun alueellisen yhteistyön ulkopuolelle lainsäädännöllä pakotetuissa kunnissa. Muutoksen seurauksena jätehuollon hankintayksiköiden koko pienentyisi, mikä puolestaan johtaisi julkisen jätehuollon kustannusten kasvuun jäljempänä lausunnossa kuvatusti.

Pirkanmaan Jätehuolto muistuttaa, että hallitusohjelman tavoitteena on myös vähentää yksityiskohtaista normiohjausta. Nyt esitetystä muutoksesta olisi kuitenkin kyse poikkeuksellisen pitkälle menevästä yksityiskohtaisesta sääntelystä, joka puuttuu kunnan oikeuteen organisoida toimintaansa. Esityksen suhdetta itsehallintoon ei ole arvioitu riittävästi.

Hankintojen valmistelu

Hankintojen valmistelua koskevilla ehdotuksilla pyritään lisäämään hankintojen huolellista valmistelua, markkinakartoituksen käyttöä, sekä kilpailua julkisissa hankinnoissa. Tavoitteena on saada lisää tarjontaa ja säästöjä. Työryhmän mietinnössä ehdotetussa ratkaisussa on samanaikaisesti pyritty varmistamaan, että se on käytännön hankintatoimen näkökulmasta tarkoituksenmukainen.

Pirkanmaan Jätehuolto toteaa, että mietinnön sisältämä sidosyksikön vähimmäisomistusosuuden vaatimus vaarantaa hankintojen valmisteluun liittyvien tavoitteiden toteutumista.

- **Kuinka hyvin hankintalain 65, 75, 124 ja 125 §:iä koskeva esitys edistää markkinakartoituksen käyttöä ja hankinnan huolellista valmistelua?**

Pirkanmaan Jätehuolto katsoo, että markkinakartoitus ja hankintojen huolellinen valmistelu ovat keskeisiä hankinnoissa onnistumisen edellytyksiä. Huolellinen ja ammattitaitoinen hankintayksikkö hyödyntää markkinakartoitusta osana hankintojen valmistelua jo nykyisinkin. Ehdotettu 65 §:n muutoksen taustalla oleva markkinakartoitusten lisääminen onkin kannatettava periaate.

Pirkanmaan Jätehuolto katsoo, että hankintayksikön tulisi kuitenkin edelleen voida määrittää kussakin hankinnassa tarpeellinen ja tarkoituksenmukainen markkinakartoituksen toteuttamisen tapa. Toisaalta tulisi olla riittävän selvää, mitä markkinakartoitukselta vähintään odotetaan sen kytkeytyessä 75 §:ään ja 125 §:ään esitettyihin muutosehdotuksiin. Ehdotuksen sisältö jää tältä osin epäselväksi ja edellyttää tarkentamista.

Jätehuollon osalta jätelaki sisältää nyt hankintalakiin esitetyn kaltaisia elementtejä markkinakartoituksen ja hankintojen osiin jakamisen käyttämisestä osana jätteenkuljetusten hankintoja (jätelaki 36.3 §). Pirkanmaan Jätehuolto katsoo, että esitetyn muutoksen arvioinnissa voisi olla hyödyllistä arvioida esimerkiksi ympäristöministeriön johdolla jätelaissa säädetyin markkinakartoituksen ja osiin jakamisen velvoitteen vaikuttavuutta. Pirkanmaan Jätehuollon toiminnassa jätelakiin säädetty velvollisuus ei muuttanut merkittävästi jo aikaisemmin olemassa olleita toimintatapoja.

Pirkanmaa Jätehuolto toteaa, että kategorinen velvoite hankinnan keskeyttämiselle yhden tarjouksen tilanteessa ei ole tarkoituksenmukainen. Jo nykyinen sääntely mahdollistaa hankinnan keskeyttämisen silloin, kun hankintayksikkö on saanut vain yhden tarjouksen. Koska hankintalakia sovelletaan laadultaan ja laajuudeltaan hyvin erityyppisiin hankintoihin, tulisi hankinnan keskeyttäminen yhden tarjouksen tilanteessa jättää hankintayksikön harkinnan varaan. Yksityiskohtana Pirkanmaan Jätehuolto nostaa esille sen, että ehdotuksen kytkös markkinakartoitukseen jää esitetyssä muodossa varsin avoimeksi ja että ehdotus jättää epäselväksi, millaiset muutokset alkuperäiseen kilpailutukseen olisivat uusimisen tilanteessa ylipäättään mahdollisia. Lisäksi tulisi huomioida, että uusimisvelvollisuus yhden tarjouksen tilanteessa antaa ainoalle tarjoajalle mahdollisuuden nostaa tarjoamiaan hintoja.

Pirkanmaan Jätehuolto katsoo, että 65, 75 ja 125 §:en muodostama hankintayksikön markkinakartoitukseen kytkeytyvän osoittamisvelvollisuuden kokonaisuus on omiaan johtamaan tilanteisiin, joissa säännösten soveltamiskäytännön muotoutuminen hyvin erityyppisiin hankintoihin tapahtuu vasta oikeuskäytännössä. Kokonaisuudessa olisikin tarpeellista arvioida, onko muutuskokonaisuus riittävän selkeä soveltamisen näkökulmasta turhien muutoksenhakujen välttämiseksi ja onko tuomioistuimille osoitettu muutoksen edellyttämät tarvittavat resurssit, jotta käsittelyajoissa pysytään kohtuullisen mittasuhteissa. Uuden sääntelyn soveltamiskäytännön aikaansaamisen ajallinen pitkittyminen ei ole hankintayksiköiden eikä tarjoajien edun mukaista.

- **Ovatko esitetyt keinot sopivia näiden tavoitteiden saavuttamiseksi?**

Pirkanmaan Jätehuolto viittaa edellä lausumaansa.

Sidosyksiköiden käytön rajoittaminen

Mitä mieltä olette esityksessä ehdotetusta sidosyksiköiden vähimmäisomistusta koskevasta vaatimuksesta? Onko se mielestänne tarkoituksenmukainen ja toteuttamiskelpoinen?

Pirkanmaan Jätehuolto toteaa, että kategorinen vähimmäisomistusosuutta koskeva esitys ei ole tarkoituksenmukainen eikä toteuttamiskelpoinen. Muutoksen tarkoituksenmukaisuutta ei ole arvioitu substanssilainsäädännön tarkkarajaisten velvoitteiden kautta toteutettavien palveluiden ja toimialakohtaisten vaikutusten kautta hyvän lainvalmistelun edellyttämässä laajuudessa ja tarkkuudella.

Kuntien vastuulle kuuluva jätehuolto on kuntien lakisääteinen tehtävä, jossa ei ole kysymys hallitusohjelmakirjauksen mainitsemista tukipalveluista, vaan tarkasti säännelystä kokonaisuudesta: kuntien omistamat jäteyhtiöt toteuttavat omistajiensa sidosyksiköinä kuntavastuullisen jätehuollon palvelutehtäviä jätelaissa säädetysti julkisena hallintotehtävänä hyödyntäen kilpailullisia markkinoita julkisina hankintoina. On välttämätöntä ymmärtää, että jätehuollon sidosyksiköiden pääasiallinen tehtävä on varsinaisten sidosyksikköhankeiden sijaan tuottaa kunnan vastuulle kuuluvat

jätehuollon lakisääteiset palvelutehtävät. Pirkanmaan Jätehuollon jätelain määrittelemien lakisääteisten tehtävien ulkopuolisten sidosyksikköpalveluiden määrä yhtiön omistajakunnille oli vain 6,2 % yhtiön liikevaihdosta vuonna 2023.

Jätehuollon ja näkökulmasta ehdotus vaikuttaa toteutuessaan negatiivisesti kunnille laissa säädettyjen tehtävien hoitamiseen. Esitysluonnoksessa tulisi tarkastella, onko lainsäädäntöä tarkoituksenmukaista muuttaa tavalla, joka

- vaikeuttaa merkittävästi kiistatta tuloksellista alueellista yhteistyötä kuntien lakisääteisten tehtävien hoitamisessa,
- vähentää alueellisen yhteistyön kautta toteutettujen julkisten hankintojen vaikuttavuutta ja yhteistyön kautta toteutettujen hankintojen kustannustehokkuutta,
- vaikeuttaa kansallisesti velvoittavien kierrätystavoitteiden saavuttamista pirstaloimalla kuntien välistä yhteistyötä yhdyskuntajätevirtojen kierrätykseen ohjaamisessa,
- asettaa esteitä kansallisesti merkittävälle vihreää siirtymää toteuttaville liiketoiminta-avauksille.

Esityksen tarkoituksenmukaisuutta arvioitaessa tuleekin kiinnittää huomiota muutoksen laajamittaisiin vaikutusketjuihin toimialoittain. Tämä arviointi puuttuu esityksestä kokonaan.

Alla on kuvattuna pirkanmaalainen esimerkki esitetyn muutoksen laajamittaisesta vaikutusketjusta kiertotalouteen ja aluetalouteen:

Kuntien jätehuolto on merkittävä tekijä yhteiskunnallisessa siirtymässä kiertotalouteen. Pirkanmaan Jätehuollon kautta yhtiön omistajakunnat ja lähes puoli miljoonaa pirkanmaalaista toteuttavat kiertotalouden läpimurtoa yhdyskuntajätteen kierrätettävyyden mahdollistavan erilliskeräyksen kautta: materiaali kierrätys edellyttää lajiteltua jätettä. Kiertotalouden toteutus alkaakin arjessa kotien keittiöissä ja kuntien hallinto- ja palvelutoiminnassa tapahtuvana syntypaikkalajitteluna.

Me Pirkanmaan Jätehuollossa neuvomme kuntia ja kotitalouksia jätteen vähentämisessä ja käytännön lajittelutyössä. Yhteiskunnallisesti merkittävän tehtävämme ydintä on se, että kodeissa ja kunnissa tapahtuvan lajittelutyön jälkeen huolehdimme kiertotalouden seuraavasta askeleesta asiakkaidemme puolesta markkinoita ja julkisia hankintoja hyödyntäen:

- Optimoimme yhdessä kuljetusyrittäjien kanssa kuntien ja kotitalouksien kiertotaloustyön hiilidioksidipäästöjä säästävällä logistiikalla.
- Kierrätämme markkinoilta julkisina hankintoina kilpailutetuilla tekniikoilla erilliskerätystä biojätteestä kotimaisia ravinteita pelloille sekä biokaasua liikenteen ja teollisuuden käyttöön.

- Mahdollistamme yhteistyössä tuottajayhteisöjen kanssa erilliskerättyjen pakkausjätteiden sujuvan ja kustannustehokkaan logistiikan kotipihoilta kierrätykseen julkisia hankintoja hyödyntäen.

Kaikki tämä työ on luo välttämättömiä edellytyksiä Suomelle asetettujen kierrätystavoitteiden saavuttamiselle ja säästää vähiin käyviä luonnonvaroja jokapäiväisillä käytännön kiertotaloustoimilla.

Se, mitä 17 kunnan, puolen miljoonan pirkanmaalaisen ja Pirkanmaan Jätehuollon yhteisen kierrätystyön jälkeen jää jäljelle, hyödynnetään jätevoimalassa sähköinä ja lämpönä yhteistyössä paikallisen energiayhtiön kanssa. Tämä kuntien, kotitalouksien ja kahden kuntaomisteisen yhtiön yhteistyö mahdollistaa edullisten asiakashintojen lisäksi koko Suomen mittakaavassa edistyksellisen harppauksen kohti vetytaloutta ja puhdasta energiaa. Kuntien omistamien yhtiöiden vakaa toiminta mahdollistaa uuden, koko Suomelle merkityksellisen, liiketoiminnan toteutumisen.

Tämä pirkanmaalainen kokonaisuus kertoo aidon esimerkin siitä, miten kuntien yhteisenä sidosyksikkönä toimivalla yhtiöllä on merkitystä, vaikuttavuutta ja kykyä tuottaa välttämättömät palvelut tehokkaasti omistajakuntien yhteisinä hankintoina markkinoita hyödyntäen. Samalla se luo mahdollisuuksia kehittää uutta yhdessä kumppanien kanssa. Kuntien ja kuntalaisten yhteistyöllä rakennettu kokonaisuus toteuttaa kiistatta tuloksellisesti kuntien lakisääteistä tehtävää ja täyttää sille asetetun ympäristön- ja terveydensuojelun sekä kustannustehokkuuden tavoitteet. Parhaat ratkaisut ja tekijät näiden tehtävien toteuttamiseksi hankitaan markkinoilta kuntien ja kuntalaisten resursseja säästäen.

Onkin perusteltua ja tarkoituksenmukaista kysyä, mikä on sidosyksikkösääntelyyn esitetyn vähimmäisomistusosuuden toteutuksen hinta kotitalouksille, kunnille, aluetaloudelle, kiertotaloudelle, ympäristölle ja uusille markkinavetoisille liiketoimintamahdollisuuksille? Niin ikään on perusteltua ja tarkoituksenmukaista kysyä, miten esitetty sidosyksikkösääntelyn muutos palvelee yhteiskunnan etua, kun tehokkaasti ja ympäristöä säästäen tuotetun, yleistä etua toteuttavan välttämättömyyspalvelun toimintaedellytykset pirstaloidaan?

Esityksellä ollaan monimutkaistamaissa EU-oikeuskäytännössä muodostunutta ja EU-direktiiviin kodifioitua sidosyksiköiden käytön sääntelyä kansallisesti varsin merkittävästi. Kokonaisuuden toteuttamiskelpoisuuden arvioinnissa tulisikin Pirkanmaan Jätehuollon näkemyksen mukaan huomioida myös se, ettei jäsenvaltioilla ole hankintadirektiivin toimeenpanossa rajoittamatonta vapautta päättää parhaana pitämästään tavasta, sillä noudatettavaksi tulevat EUT-sopimuksen perustavanlaatuiset säännöt sekä niistä johtuvat periaatteet, joihin lukeutuvat muiden ohella syrjintäkielto ja suhteellisuusperiaate. Pirkanmaan Jätehuolto katsoo, ettei näitä näkökulmia ole arvioitu valmistelussa riittävällä tarkkuudella.

Minkälaisia vaikutuksia esitetyllä sidosyksiköiden omistusosuuden vähimmäisvaatimuksella mielestänne on?

Esitetty sidosyksiköiden vähimmäisomistusosuuden vaatimus vaikuttaisi toteutuessaan dramaattisesti kuntien lakisäateisten jätehuoltopalveluiden toteuttamisen mahdollisuuksiin ja lisäisi tätä kautta merkittävästi kotitalouksien välttämättömyyspalveluihin kohdistuvia kustannuksia.

Pirkanmaan Jätehuolto Oy on 17 kunnan yhteisesti omistama jäteyhtiö, joka huolehtii omistajakuntiensa puolesta jätelain 43 §:n nojalla kunnan vastuulle säädettyjen jätehuollon palvelutehtävien hoitamisesta. Pirkanmaan Jätehuollolle siirrettyjen palvelutehtävien kokonaisuus muodostaa julkisen hallintotehtävän, jota yhtiö toteuttaa omistajiensa sidosyksikkönä tuottaen kunnan tehtäväksi laissa säädettyt jätehuollon palvelut omistajakunnilleen sekä omistajakuntien 470 000 asukkaalle. Pirkanmaan Jätehuolto — kuten muutkin jätelain 43 §:n nojalla toimivat kuntien omistamat jäteyhtiöt — on hankintayksikkö, joka kilpailuttaa hankintansa jo nyt hankintalaissa säädetysti.

Yleisen edun huomiointi

Esitetylle 10 prosentin vähimmäisomistusosuuteen kohdistuvalle rajaukselle ei ole mietinnössä esitetty konkreettisia perusteita. Ehdotuksen vaikutusten arviointi on sekä kokonaisuudessaan että toimialakohtaisten vaikutusten arvioinnin osalta puutteellinen. Lakisäateisten palveluiden osalta ehdotetussa muutoksessa ei ole huomioitu lainkaan niihin kohdistuvia erityispiirteitä ja toteutuessaan ehdotus jopa vaarantaa kuntien lakisäateisten tehtävien asianmukaisen hoitamisen: lakisäateisten palveluiden toteuttamisen vaarantavaa 10 prosentin vähimmäisomistusosuutta on mahdotonta pitää hallitusohjelmaan kirjatusti yleisen edun huomioon ottavana.

Vaikutukset lakisäateisiin jätehuoltopalveluihin

Jätehuolto on erinomainen esimerkki esitetyn muutoksen myötä kunnille säädetyn lakisäateisen tehtävän hoitamisen edellytysten vaarantumisesta. Jätehuollon näkökulmasta ehdotus rajaa toteutuessaan varsinaisten sidosyksikköhankeojen ohella jätelaissa säädettyjen kunnan lakisäateisen jätehuollon palvelutehtävistä koostuvan julkisen hallintotehtävän siirtämisen mahdollisuutta kuntien yhdessä omistamalle jäteyhtiölle jätelain 43 §:n mukaisesti. Jätelaissa tarkkarajaisesti säädetty palvelutehtävien siirto julkisena hallintotehtävänä kytkeytyy vakiintuneen soveltamiskäytännön mukaisesti sidosyksikköaseman edellytysten täyttymiseen.

Jätehuollon osalta voidaan kiistatta todeta, että nykyinen kuntien alueellinen yhteistyö perustuu vuosikymmenten aikana vakiintuneisiin, substanssilainsäädännöllä ohjattuihin ja toimivaksi osoitettuihin toimintatapoihin tavalla, joka toteuttaa kunnallisen itsehallinnon periaatteita. Kuntien alueellinen yhteistyö jätehuollon lakisäateisten tehtävien hoitamisessa on mahdollistanut jätehuollon palveluiden organisoinnin ja tuottamisen kustannustehokkaasti markkinoita hyödyntäen ja hyödyttäen. Esitetyllä sidosyksikkösääntelyn muutoksella on kauaskantoisia negatiivisia

vaikutuksia, kuten lausunnossa edellä kuvatusta Pirkanmaan Jätehuollon kontekstiin kohdistuvasta vaikutusketjukurvauksesta käy ilmi.

Jäljempänä on kuvattu tarkemmalla tasolla esitetyn muutoksen vaikutuksia kuntavastuulliseen jätehuoltoon eri näkökulmista tarkasteltuna.

Vaikutukset lakisääteisen jätehuoltopalvelun hankintoihin

Pirkanmaan Jätehuollon ostettujen palveluiden ja materiaalien suhde liikevaihtoon oli 81% vuonna 2023. Pirkanmaan Jätehuolto toimii jo nyt hankintayksikkönä toteuttaessaan omistajakuntiansa sille siirtämiä jätehuollon palvelutehtäviä. Käytännössä Pirkanmaan Jätehuolto kilpailuttaa yhteishankintojen periaatteita vastaavalla tavalla jätehuollon lakisääteisten palveluiden hoitamiseksi tarvittavat hankinnat 17 omistajakuntansa puolesta toimiessaan.

Esimerkiksi Pirkanmaan Jätehuollon jätteenkuljetukset on jaettu noin sataan erilliseen urakka-alueeseen, joiden hankinnat tehdään ajallisesti jaksotettuina kuljetusyrittäjien osallistumismahdollisuuksia tukevalla tavalla jätelaissa säädetyt hankintojen erityispiirteet huomioiden. Tällä hetkellä Pirkanmaan Jätehuollon kumppanina toimii noin 20 kuljetusyritystä ja kaikista jätteenkuljetuksista 64 prosenttia toteutetaan yhteistyössä pirkanmaalaisten paikallisesti tai alueellisesti toimivien kuljetusyrittäjien kanssa. Muita esimerkkejä Pirkanmaan Jätehuollon toteuttamista julkisista hankinnoista ovat koneurakoinnit jätekeskuksissa, kaatopaikkojen käytöstäpoistoon ja maisemointiin kytkeytyvät konetyöt, jäteasemien hoito, toiminnanohjausjärjestelmähankinta, erilaiset sekä erilaajuiset rakennus- ja KVR-urakat aina biolaitoshankinnasta biokaasun jakeluasemaan ja jätekeskuksen toimintojen siirtoon. Skaala on varsin laaja.

Jo toteutettujen hankintojen hankintasopimukset velvoittavat sidosyksiköitä. Esityksen vaikutukset ulottuvat myös sidosyksikön sopimuskumppaneina toimiviin yrityksiin: sidosyksikkönä toimivan jäteyhtiön omistajapohjan ja siten palveluvolyymien pienentyessä myös sidosyksikön ja yksityisten toimijoiden välisiä sopimuksia joudutaan muuttamaan ja irtisanomaan. Mietintö ei ota kantaa näistä muutoksista ja irtisanomisista seuraavien kustannusten ja sanktioiden korvaamiseen eikä nyt esitetyn kaltaiseen lainsäädännön muutokseen varautuminen hankintasopimuksissa ole ollut mahdollista. Perustuslakivaliokunta on asettanut voimassa olevien sopimusten pysyvyyden puuttumisen edellytykseksi sääntelyn hyväksyttävyyden, oikeasuhtaisuuden ja välttämättömyyden (PeVL 17/2021 vp). On perusteltua kysyä, täyttääkö esityksen mukainen puuttuminen jätelaissa tarkkarajaisesti säännellyn jätehuollon palvelutehtävän toteutuksen edellytyksiin ja tätä kautta olemassa oleviin hankintasopimuksiin perustuslakivaliokunnan määrittämät perusteet hyväksyttävyyden, oikeasuhtaisuuden ja välttämättömyyden vaatimuksille?

Esitetyn muutoksen vaikutusten arvioiminen sidosyksikön sopimussitoumuksille on esityksessä sivuutettu käytännössä kokonaan. Esimerkinomaisesti voidaan todeta, että Pirkanmaan Jätehuollon kuljetusurakoita koskevat sopimukset ovat tyypillisesti kestoltaan kolme vuotta lisättyinä kahdella optiovuodella. Esitetyn muutoksen vaikutukset ulottuvat mitä ilmeisimmin kalustoinvestointeja tehneisiin yrityksiin, joiden tarjousten pohjalla olevat laskelmat perustuvat sopimuskauden ajalle arvioituun palveluvolyymiin.

Mietinnössä on esitetty arvioita, joiden mukaan esitetty muutos voisi lisätä jätehuoltopalvelujen hankkimista kilpailluilta markkinoilta, mikä saattaisi mietinnön mukaan joillakin alueilla parantaa palveluiden saatavuutta ja laatua. Pirkanmaan Jätehuolto kyseenalaistaa tämän arvion. Esitetty muutos ei tuo kilpailluilta markkinoilta hankittaviin palveluihin ainuttakaan jäteastian tyhjennystä tai jätekiloa lisää nykytilanteeseen verrattuna. Jo nyt kuntien yhteisen jäteyhtiön kautta tuotetut jätehuoltopalvelut nojautuvat julkisina hankintoina kilpailluilta markkinoilta hankittuihin palveluihin. On kuntalaisten, kuntien ja yhteiskunnan etu, että välttämättömän palvelun mahdollistavat hankinnat toteutetaan useamman kunnan yhteisillä volyyymeillä – substanssilainsäädännön erityisvaatimukset huomioiden.

Jätehuollossa toteutetaankin jo nyt hallitusohjelman korostamia yhteishankintoihin liittyviä hyötyjä kuntien yhteisten jäteyhtiöiden kautta. Konkreettinen osoitus kuntien omistaman jäteyhtiön piirissä tapahtuvien yhteisten hankintojen hyödyistä on se, että Pirkanmaan Jätehuollon jätemaksut asukkaille ovat olleet vuosikausia edullisimpia koko Suomessa. Toinen konkreettinen esimerkki on Mikkelissä, jossa jätemaksut ovat vastikään laskeneet peräti 32 prosenttia kunnan omistaman jäteyhtiön toteuttamaan jätteenkuljetusten kilpailutukseen siirtymisen jälkeen.

Kuntien yhdessä omistamaan jäteyhtiöön kertynyt hankintaosaaminen on keskeistä, jotta kilpailutukset rakennetaan tavalla, joka mahdollistaa kustannustehokkaan toiminnan lisäksi myös paikallisten ja alueellisten yrittäjien osallistumisen mahdollisuudet. Hankintaosaamisen ohella jätehuollon substanssiosaaminen on välttämätöntä, jotta varsin laaja-alaisen ympäristöoikeuteen kytkeytyvän sääntelykehityksen vaatimukset ja toiminnan ympäristövaikutukset tulevat huomioiduksi ja täytetyiksi. Jätehuollon hankinnoissa puhutaankin yksittäisten palvelusuoritteiden ohella teollisen prosessin mittakaavassa tapahtuvista kokonaisuuksista.

Vaikutukset jätehuollon infraomaisuuteen

Esityksen vaikutusten arvioinnissa on jätetty kokonaan huomiotta ehdotuksen vaikutukset kuntien yhteisten jäteyhtiöiden omistaman ja hallinnoiman infraomaisuuteen, sen omistus- ja sopimusjärjestelyihin sekä olemassa olevan kapasiteetin hyödyntämisen mahdollisuuksiin.

Kuntien vastuulle kuuluvan jätehuollon edellyttämä jätteen käsittelyn infra on toteutettu monilta osin kuntien jätehuollon sidosyksikköyhtiöiden kautta. Esitetty muutos merkitsisi toteutuessaan sitä,

että esimerkiksi Pirkanmaan Jätehuollon 17 omistajakunnasta jopa 16:lla ei olisi mahdollisuutta käyttää ko. omistajakuntien lakisääteisten tehtävien toteutusta varten hankittua ja investoitua infraa. Näihin kuntiin lukeutuu esimerkiksi Pirkamaan Jätehuollon pienin omistajakunta, haja-asutusalueella sijaitseva alle 2 000 asukkaan Juupajoki, jonka kaltaiset pienen jätehuollon palveluvolyymitarpeen omaavat kunnat ja kuntalaiset maksaisivat suurimman hinnan nyt esitetystä muutoksesta.

Pirkanmaan Jätehuolto on vastikään investoinut julkisina hankintoina yli 20 miljoonaa euroa biojätteiden käsittelylaitokseen, joka mahdollistaa pirkanmaalaisten kotitalouksien ja kuntien hallinto- ja palvelutoiminnan biojätteiden kierrättämisen biokaasuksi ja lannoitevalmisteiksi. Yhtiön omistuspohjan edellytyksiin kajoava sääntely muuttaa merkittävästi jo tehdyn investoinnin käyttöastetta ja kannattavuutta kiinteiden yksikkökustannusten jäädessä yhä pienemmän joukon katettaviksi jätelaissa säädettyjen periaatteiden mukaisesti. Samalla menetetään biokaasun tuotannon hyödyt uusiutuvana ja paikallisena liikennepolttoaineena.

Pirkanmaan Jätehuolto omistaa yhdessä niin ikään hankintayksikkönä toimivan Tampereen Energia Oy:n kanssa Tammervoima Oy:n yli 100 miljoonan euron investointina toteutetun jätevoimalaitoksen. Esitetyllä muutoksella on toteutuessaan laajakantoisia vaikutuksia kierrätyskelvottoman sekajätteen hyödyntämisen mahdollisuuksiin ja kustannuksiin, pirkanmaalaisten kotitalouksien kaukolämmön kustannuksiin sekä vetytalouteen kytkeytyvien investointien toteutukseen. Sääntelyn muutos vaikuttaa Tammervoiman tehokkuuteen volyymien pienentymisen kautta hyvinkin rajusti. Volyymien pienentyminen heikentää mankala-periaatteella toimivan sidosyksikön isoille massoille suunniteltua tehokkuutta nostaten merkittävästi jätteenkäsittelyn yksikkökustannushintaa. Yksikkökustannuksen nousun lisäksi jätteen energiahyödyntämisen tuotot romahtavat samassa suhteessa. Näitä vaikutuksia avataan tarkemmin jäljempänä lausunnossa esitetyn muutoksen kustannusten arvioimisen yhteydessä.

Esityksessä ei arvioida sitä, mitä vaikutuksia kuntien jäteyhtiöiden hallinnassa oleville kaatopaikoille, niiden vastuille, käytöstäpoistojen toteuttamiselle sekä kymmenien vuosien jälkihoitovelvoitteille käy tilanteessa, jossa nykyisen omistuspohjaan kajotaan sidosyksikkösääntelyn myötä. Kaatopaikoille on ennen nykyaikaista kiertotaloutta toteuttavaa jätehuoltoa sijoitettu miljoonia tonneja yhdyskuntajätettä ennen ja jälkeen kuntien yhteisten jäteyhtiöiden toiminnan aloittamisen.

Vaikutukset omistajakuntiin ja kuntien asukkaisiin

Pirkanmaan Jätehuollon osalta muutos koskettaa kaikkia yhtiön 17 omistajakuntaa, sillä muutos aiheuttaa toteutuessaan laajamittaisen kuntavastuullisen jätehuollon uudelleenjärjestelyn tarpeen. Yhtiön 17 omistajakunnasta 16 ei täytä esitettyä 10 prosentin vähimmäisomistusosuuden vaatimusta.

Pirkanmaan Jätehuollon omistuksen jakautuminen omistajakuntien kesken perustuu kuhunkin omistajakuntaan kohdistuvaan lakisääteisen jätehuoltopalvelun tarpeen volyyymiin eli kuntien asukaslukuun. Kategorinen vähimmäisomistusosuus soveltuukin erityisen huonosti tilanteeseen, jossa sidosyksikön omistusosuuksille on substanssilainsäädännön velvoitteista johdettu peruste.

Voimassa olevan jätelain tulkinnan mukaan kuntavastuullisen jätehuollon palvelutehtävien toteutus palaisi Pirkanmaan Jätehuollon omistajakunnille, mikäli yhtiön sidosyksikköasema omistajakuntaan nähden ei täyty. Kategorinen 10 prosentin vähimmäisomistusosuus tarkoittaisi toteutuessaan sitä, että kuntien omistamassa jäteyhtiössä voisi ehdotettujen sidosyksikköaseman täyttymisen kriteerien näkökulmasta olla korkeintaan kymmenen omistajaa. Olemassa olevan, jätelaissa tarkkarajaisesti säädetyn julkisen hallintotehtävän ja tarkoituksensa täyttävän, 17 kunnan yhteistyön estyminen kategorisella omistusosuuteen kohdistuvalla vaatimuksella rikkoo vaikuttavuudeltaan merkityksellisen kokonaisuuden.

Esitetyn muutoksen vaikutukset kuntien jätehuollon järjestämisvelvollisuuden toteutukseen ja Pirkanmaan Jätehuollon omistajakuntiin ovat laajamittaisia. Esitetty sääntely edellyttäisi, että Pirkanmaan Jätehuollon 17 omistajakuntaa järjestelivät uudelleen yhtiön omistussuhteet kuntavastuullisen jätehuollon toteuttamiseksi investoitu jätehuollon infrastruktuuri ja yhtiön olemassa olevat sopimukset huomioiden perustuslain omaisuudensuojan näkökulmasta kestäväällä tavalla. Uudelleenjärjestely edellyttää esitetyn sääntelyn yksityiskohtaiset perustelut ja yhtiön omistajien määrän huomioiden ratkaisua, jossa yhtiön sidosyksikköasema kaikkien nykyiseen 17 omistajakuntaan ei voi täytyä. Omistusosuuksien järjestelyt nähdään esityksessä teknisinä toimina arvioimatta niiden vaikutuksia organisaatioiden omistajien toisistaan eroaviin ja jopa vastakkaisiin intresseihin ja niihin perustuviin vaatimuksiin.

Yhtiön omistajakuntien yhteisomistus perustuu osakassopimukseen, jonka kirjausten perusteella omistuksen järjestelyt tulisi toteuttaa. Osakassopimuksessa ei ole – eikä edes ole voitu – varautua käsillä olevaan tilanteeseen, jossa yleislain tasoisella lainsäädännöllä ollaan puuttumassa yksityiskohtaisesti substanssilainsäädännössä säädetyn tehtävän toteuttamisen edellytysten olemassaoloon. Käsillä oleva muutos on omiaan johtamaan tilanteeseen, jossa osakassopimusten kirjausten soveltumattomuuden vuoksi päädytään yleisten tuomioistuinten kuormittamiseen pitkien riidanratkaisumenettelyjen kautta. Samalla kuntien lakisääteisten tehtävien hoitamisen edellytykset ja kuntien yhteisesti omistaman yhtiön toiminta halvaantuu pahimmillaan vuosiksi. Kaikki tämä aiheuttaa kustannuksia koko yhteiskunnalle ja vaarantaa yksin Pirkanmaalla vähintään 217 000 asukkaan jätehuollon välttämättömyyspalveluiden saatavuuden jätelain edellyttämässä laajuudessa.

Sidosyksikön käytön estyminen jätelain 43 §:ssä säädetyllä tavalla edellyttäisi nykyisille omistajakunnille palautuvien lakisääteisten jätehuoltopalveluiden toteuttamiseksi tarpeellisten kuntakohtaisten henkilöstö- ja viranomaisjärjestelyjen toteutusta niihin liittyvine päätöksineen, määräyksineen ja taksoineen. Muutos johtaisi nykyisten omistajakuntien velvollisuuteen kilpailuttaa ajallisesti samanaikaisesti lukuisten muiden samassa tilanteessa olevien kuntien kanssa omistajakunnille palautuvien jätehuoltopalveluiden toteuttamiseksi välttämättömät hankinnat.

Näitä ovat mm. hankinnat jätteenkäsittelyssä, kuljetuksissa, jäteasemapalveluissa, konetöissä, jäteneuvonnassa ja tietojärjestelmissä.

Suomessa toimii 26 kuntaomisteista jäteyhtiötä, joista 24:ään esitetty muutos kohdistuu. Huomionarvoista on, että 24 jäteyhtiön lukuisiin omistajakuntiin samanaikaisesti kohdistuva muutos on kysymyksessä olevien jätehuollon hankintojen laajuus ja ajallinen keskittyminen huomioiden omiaan nostamaan kilpailutusten mukaisesti määräytyviä hintoja ja heikentämään palvelujen saatavuutta – luomaan konkreettisen pullonkaulan välttämättömyyspalveluun kytkeytyvien hankintojen toteutukselle. Esityksessä jätehuollolle ehdotettu 2,5 vuoden siirtymäaika on kokonaisuuden vaatiman rakenteellisen muutoksen mittakaava sekä hankintojen pullonkaula huomioiden kestävämmän lyhyt.

Muutos johtaisi myös siihen, että nykyisin yhteiseen sidosyksikkönä toimivaan yhtiöön kohdistuvan toimintavelvoitteen sijaan Pirkanmaan Jätehuollon toteuttamien palvelutehtävien ulkopuolelle jäävillä nykyisillä omistajakunnilla olisi velvollisuus varmistaa, että kuntalaisten jätehuoltopalvelut toteutuvat jätelain edellyttämässä laajuudessa kaikkine erilliskeräysvelvoitteineen, raportointivelvoitteineen sekä tuottajayhteistyöhön kohdistuvine vaatimuksineen. Kaiken muutoksen käytännön toteuttamisen ohella omistajakuntien tulisi toimillaan varmistaa, että saavutamme kansallisesti yhdyskuntajätteen kierrätykselle asetetut tavoitteet.

- **Jos sidosyksiköitä koskeva muutos toteutetaan esitetyllä tavalla, mitä toimenpiteitä ja niistä aiheutuvia kustannuksia muutos todennäköisesti aiheuttaisi edustamanne organisaation eri toimialojen kannalta ja yleisesti?**

Esitetyn muutoksen kustannusvaikutus kuntien asukkaisiin on merkittävä. Muutoksen välitön vaikutus esimerkiksi tamperelaisille asukkaille olisi 30 miljoonan euron välttämättömyyspalveluihin kohdistuvat vuosittaiset lisäkustannukset. Tätä kustannusvaikutusta mietinnössä ei ole tunnistettu.

Jätelain mukaisesti kuntien vastuulle kuuluva jätehuolto rahoitetaan kokonaisuudessaan palvelusta perittävillä jätemaksuilla. Kaikki toimivan alueellisen yhteistyön purkamisesta ja uudelleenjärjestämisestä aiheutuvat kustannukset tulisivat näin ollen kuntalaisten ja kuntien jätemaksuilla katettaviksi.

Pirkanmaan Jätehuollon arvioiden mukaan sääntelyn muutos voisi pahimmillaan puolittaa Pirkanmaan Jätehuollon ja Tampereen Energia Oy:n yhdessä omistamassa Tammervoimassa käsiteltävän jätteen määrän kiinteiden kustannusten säilyessä ennallaan. Tämä tarkoittaisi jäteastian tyhjennyshintaan noin 37 %:n korotusta ja kaukolämmön asiakashintoihin noin 8 miljoonan euron vuosittaista lisäkustannusta. Esitetyn muutoksen kokonaisvaikutusta konkretisoi jätelain 78 §:ssä säädetyn jätehuollon kustannusten kattamisen näkökulma huomioiden se, että Pirkanmaan Jätehuollon esitetyn muutoksen toimeenpanon jälkeen jäljelle jäävän toiminta-alueen jätelain

mukaista jätemaksukertymää pitäisi nostaa 21,9 milj. euroa vuodessa. Mikäli jätehuollon ja kaukolämmön välttämättömyyspalveluihin kohdistuva 30 miljoonan euron potti on vuosittain poissa muusta kotitalouksien ostovoimasta ja kulutuksesta, on sillä aluetaloudellisestikin merkittäviä vaikutuksia. Kuten edellä on esitetty, olisi Tammervoiman tuotannon puolittumisella vaikutusta myös valtakunnallisesti merkittävän vetytalouden investoinnin toteutumisen edellytyksiin, mikä ei liene esitetyn muutoksen tavoiteltu vaikutus.

Lausunnossa on aikaisemmin tuotu esille esitetyn muutoksen vaikutuksia kuntiin, joille jätehuollon järjestäminen palautuisi muutoksen toteutuessa. Jätehuollossa vaikutuksen ovat merkittäviä kaikille kuntien omistaman jäteyhtiön palveluiden ulkopuolelle jääville kunnille, mutta pienten kuntien osalta taloudellisten vaikutusten merkitys korostuu entisestään. Lausunnossa aikaisemmin käsitellyssä Juupajoen esimerkissä muutos merkitsisi, että haja-asutusalueen pitkien välimatkojen ja tehokkuuden optimoinnin haasteellisuuden lisäksi Juupajoen jätehuollon hankintojen kilpailutusvolyymin romahtaminen nykyisestä alueellisen yhteistyön mahdollistamasta 470 000 asukkaasta 2 000 asukkaaseen vaikuttaisi merkittävästi kilpailutuksissa saatavien tarjousten hintaan ja määrään. Tässäkin yhteydessä tulee muistaa jätelaissa säädetty edellytys siitä, että kaikki jätehuollon kustannukset tulee kattaa palvelun käyttäjiltä perittävillä jätemaksuilla.

Kokonaisuudessa tulee huomioida myös se, että samanaikaisesti valmistelussa oleva jätelain muutos, jossa jätehuollon sidosyksiköiden oma ulosmyyntiraja yhtenäistettäisiin vastaamaan hankintalaissa säädettyä, tulee käytännössä estämään Pirkanmaan Jätehuollon mahdollisuudet osallistua nykyisten omistajakuntien kilpailutuksiin. Tämä tarkoittaa sitä, ettei nyt esitetyn rajauksen myötä Pirkanmaan Jätehuollon palveluiden ulkopuolelle jäävillä kunnilla olisi mahdollisuutta hyödyntää yhtiön palveluita ja osaamista edes julkisten hankintojen kautta.

- **Mitä toimenpiteitä organisaationne aikoo sidosyksikön omistajana tehdä vähimmäisomistusrajaa koskevan sääntelyn seurauksena (esimerkiksi jatkuuko toiminta markkinaehtoisena, puretaanko yhtiö, pilkotaanko yhtiö, ryhdytäänkö muihin toimenpiteisiin?)**

-

- **Minkälaisia taloudellisia tai muita hyötyjä muutoksesta todennäköisesti seuraisi?**

Pirkanmaan Jätehuolto on kuvannut lausunnossa varsin laajasti muutoksen aiheuttamia vaikutuksia jätehuoltoon, joiden voidaan todeta olevan yksiselitteisesti negatiivisia.

Ovatko esitetyt sidosyksiköitä koskevat siirtymäajat mielestänne riittävät? Kuinka paljon aikaa muutokseen tarvitaan?

Esityksessä esitetty jätehuoltoon kohdistuva 2,5 vuoden siirtymäaika on edellä lausunnossa kuvattu kokonaisuus huomioiden täysin riittämätön. Laajat yhtiön omistussuhteiden uudelleenjärjestelyt sekä kuntavastuullisen jätehuollon toteuttamiseksi investoitu jätehuollon infrastruktuuriin liittyvien kysymysten ratkaiseminen sekä yhtiön olemassa oleviin, yhtiötä sitoviin sopimuksiin, kytkeytyvät järjestelyt sekä edellisiin kytkeytyvät todennäköiset riitatilanteet prosesseineen eivät toteudu esitetyn siirtymäajan puitteissa. Niin ikään yhtiön omistajakunnille palautuvat jätehuollon tehtävät vaativat hankinta- ja substanssiosaamiseen liittyvää resurssointia, viranomaisjärjestelyjä päätöksineen sekä laajoja julkisia hankintoja, joiden toteuttaminen vie aikaa.

Mikäli esitettyyn muutokseen kaikista negatiivisista vaikutuksista huolimatta päädytään, tulee siirtymäajan olla sellainen, että edellä kuvattujen järjestelyjen loppuunsaattaminen on ylipäätään mahdollista, ja että jätehuollon välttämättömyyspalveluiden kustannustehokas toteuttaminen ei missään vaiheessa vaarannu. Pirkanmaan Jätehuolto katsoo, että viidenkin vuoden siirtymäaika on kokonaisuuden laaja-alaisuus huomioiden liian lyhyt.

- **Mitä siirtymäaikaa vaativia toimenpiteitä sidosyksiköitä koskeva kirjaus aiheuttaisi?**

Pirkanmaan Jätehuolto on kuvannut lausunnossa edellä esitetysti kattavasti muutoksen vaikutuksia ja muutoksen aiheuttamia toimenpiteitä. Jo yksin omistusosuuksien järjestelyihin kohdistuvien erimielisyyksien lainvoimainen ratkaisu voi edellyttää edellä kirjattu ja yleisten tuomioistuinten käsittelyajat huomioiden vuosien oikeusprosesseja.

Jätehuollon käytännön palvelutehtävien palautuminen kunnille edellyttäisi kunnissa jätehuollon resursseja: jätehuollon substanssiosaamista, substanssiin keskittyvää hankintaosaamista, neuvonta- ja viestintäosaamista, raportointivelvoitteisiin kohdistuvaa osaamista ja niin edelleen. Nyt tämä osaaminen on keskitetty kuntien yhteiseen yhtiöön. Lisäksi tulee huomioitavaksi edellä kuvattuun muutoksen laajuteen ja ajalliseen ulottuvuuteen kytkeytyvä hankintojen pullonkaula ja muut samanaikaisesti valmistelussa olevat säädösmuutokset, jotka käytännössä estävät kuntien omistamien jäteyhtiöiden osallistumisen kilpailutuksiin.

Samanaikaisesti käytännön jätehuollon toteutustehtävien kanssa tulisi kunnissa järjestää resurssit myös kuntiin palautuvien jätehuollon viranomaistehtävien hoitamiseksi ja saada aikaan tarvittavat lainvoimaiset päätökset jätehuoltomääräyksiin, jätetaksoihin ym. liittyen. Yhteisen jäteyhtiön lisäksi kunnilla on nykyisen toimintamuodon edellyttämä yhteinen alueellinen jätehuoltoviranomainen.

Edellä kuvatussa kokonaisuudessa on huomionarvoista, että Pirkanmaan Jätehuollon omistajakunnat eivät ole toteuttaneet kuntavastuullisen jätehuollon palvelutehtävien toteutusta vuosikymmeniin.

Mietinnön liitteinä olevissa eriävissä mielipiteissä on esitetty poikkeuksia sidosyksiköiden omistusosuusvaatimukseen. Tulisiko vaatimukseen säätää poikkeuksia? Minkälaiset poikkeukset olisivat tarkoituksenmukaisia?

Pirkanmaan Jätehuolto katsoo, että lausunnossa edellä esitetty puoltaa vahvasti vähintäänkin kunnan lakisääteisiin tehtäviin kytkeytyvää poikkeusta sidosyksikön vähimmäisomistuksen vaatimuksesta. Jätehuolto on erinomainen esimerkki siitä, millaisia laajakantoisia negatiivisia vaikutuksia kategorisen vähimmäisomistusosuuden säätäminen aiheuttaa toimialalla, jossa sidosyksikkötoiminta kytkeytyy jokaiselle suomalaiselle merkityksellisten välttämättömyyspalveluiden toteuttamisen edellytyksiin ja kustannuksiin. Kuntien välisellä yhteistyöllä toteutettu jätehuolto on saavuttanut sille asetetut ympäristön ja terveydensuojelun tavoitteet ja onnistunut välttämättömyyspalvelun tuottamisessa tavalla, joka takaa koko maassa toimivat ja kohtuuhintaiset palvelut. Kansallisesti sitovien kierrätystavoitteiden saavuttamisessa kuntien omistamilla jäteyhtiöillä on merkittävä rooli, kun syntypaikkalajitteluun nojautuva kierrätystyön alkupiste eli kotitaloudet saadaan laajojen erilliskeräyspalveluiden kautta kierrättämään.

Pirkanmaan Jätehuolto katsookin välttämättömäksi, ettei hankintalailla menettelylakina pureta vuosikymmenien aikana kiistatta tehokkaaksi hiottua kuntavastuullisen jätehuollon järjestelmää. Esitetty muutos tulee toteutuessaan aiheuttamaan ilmeisiä negatiivisia vaikutuksia, joiden merkitys lainsäätäjän tulee arvioida ja ymmärtää. Kunnille säädetyin jätehuollon lakisääteisen järjestämistehtävän rajaaminen vähimmäisomistusosuuden vaatimuksen soveltamisalan ulkopuolelle toteuttaa perustellusti yleisen edun huomioivaa sääntelyä, joka turvaa jatkossakin välttämättömyyspalvelun toteuttamisen tavalla, joka luo uusia mahdollisuuksia myös markkinoille.

Turvallisuus ja huoltovarmuus

Vastaako esitys turvallisuutta ja huoltovarmuutta koskeviin tarpeisiin? Onko esitetty muutos riittävä keino varmistaa turvallisuuden toteutuminen hankinnan elinkaaren aikana ottaen huomioon EU-hankintadirektiivien reunaehdot, sekä muu turvallisuutta ja huoltovarmuutta koskeva sääntely?

Esityksessä ei huomioida jätehuoltoon kytkeytyviä huoltovarmuuden kysymyksiä lainkaan.

Rikosrekisteriotteen pakollisuudesta luopuminen

Rikosrekisteriotteiden pakollisesta käytöstä luopumista koskevan ehdotuksen tavoitteena on sujuvoittaa hankintamenettelyjä ja vähentää hallinnollista taakkaa.

-

- **Missä määrin muutos vaikuttaa hallinnolliseen taakkaan yhtäältä hankintayksiköiden ja toisaalta tarjoajien kannalta ja edistää näitä tavoitteita?**

-

Hankintojen ilmoittaminen

Mitkä ovat näkemyksenne hankintojen ilmoittamista koskeviin muutoksiin? Lisäävätkö ehdotetut muutokset hankintojen avoimuutta tarkoituksenmukaisella tavalla?

-

Muut huomiot

Tiivistys lausunnon keskeisistä huomioista:

- Jätehuollon lakisääteisiin tehtäviin kytkeytyvä poikkeus sidosyksikön vähimmäisomistuksen vaatimuksesta on välttämätön: poikkeus toteuttaa perustellusti yleisen edun huomioivaa sääntelyä, joka turvaa jatkossakin välttämättömyyspalvelun toteuttamisen luoden uusia mahdollisuuksia myös markkinoille.
- Kuntien omistamat jäteyhtiöt toteuttavat omistajakuntiensa sidosyksiköinä ja hankintayksiköinä jätehuollon palvelutehtäviä jätelaissa säädetysti julkisena hallintotehtävänä. Pirkanmaan Jätehuollon jätelain määrittelemien lakisääteisten tehtävien ulkopuolisten sidosyksikköpalveluiden määrä yhtiön omistajakunnille oli vain 6,2 % yhtiön liikevaihdosta vuonna 2023.
- Pirkanmaan Jätehuollon omistuksen jakautuminen perustuu kuhunkin omistajakuntaan kohdistuvaan lakisääteisen jätehuoltopalvelun tarpeen volyyymiin eli kuntien asukaslukuun — ei keinotekoisiiin järjestelyihin.
- Muutos ei tuo kilpailluilta markkinoilta hankittaviin palveluihin ainuttakaan jäteastian tyhjennystä tai jätekiloa lisää nykytilanteeseen verrattuna. Jo nyt kuntien jäteyhtiön kautta tuotetut jätehuoltopalvelut nojautuvat julkisina hankintoina kilpailluilta markkinoilta hankittuihin palveluihin yhteishankinnoilla tavoiteltavia hyötyjä toteuttaen.
- Sidosyksiköiden vähimmäisomistusosuuden vaatimus vaikuttaisi dramaattisesti kuntien lakisääteisten jätehuoltopalveluiden toteuttamisen mahdollisuuksiin ja lisäisi merkittävästi kotitalouksien välttämättömyyspalveluihin kohdistuvia kustannuksia. Esimerkiksi tamperelaiset asukkaat maksaisivat muutoksen välittömänä kustannuksena jätehuollon ja kaukolämmön välttämättömyyspalveluista vuosittain 30 miljoonaa euroa enemmän.
- Muutos vaarantaa valtakunnallisesti merkittävän vetytalouden investoinnin toteutumisen edellytykset, jos koko Suomelle merkityksellisen liiketoiminnan näkökulmasta vakaata toimintaympäristöä muutetaan.
- Esitys ei huomioi muutoksen edellyttämiä laajoja kuntien jäteyhtiön omistussuhteiden uudelleenjärjestelyjä sekä kuntavastuullisen jätehuollon toteuttamiseksi investoituun jätehuollon infrastruktuuriin liittyvien kysymysten ratkaisemista eikä yhtiön olemassa oleviin, yhtiötä sitoviin sopimuksiin, kytkeytyviä järjestelyjä. Täysin huomiotta jäävät myös edellisiin kytkeytyvät todennäköiset riitatilanteen prosesseineen ja yhteiskunnalle koituvine kustannuksineen.

Muurinen Pasi
Pirkanmaan Jätehuolto Oy

Nikkilä Amanda
Pirkanmaan Jätehuolto Oy